

LAUS PANNONIAE

KUTATÁSOK A JANUS PANNONIUS
MÚZEUMBAN

Absztraktkötet

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius
Múzeumban

Absztraktkötet

Szerkesztők

Haramza Márk – Majdán Mira – Várdai Levente

ISBN 978-963-9873-56-8

Pécs, 2023

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A KONFERENCIA PROGRAMJA

08.00: Igazgatóság köszöntője

08.10–08.40: Pásztor Andrea: *A Hely Szelleme állandó Kiállítás koncepciója és forgatókönyve* (plenáris előadás)

I. Szekció: Képzőművészet, múzeumpedagógia

08.40–08.55: Nagy András: *Csontváry színelmélete*

08.55–09.10: Getto Katalin: *Baiersdorf Erna pécsi szobrász élete az újabb kutatások tükrében*

09.10–09.25: Szakács Vanda Kira: *Jellegzetes műfajok előfordulása az Új Nyolcok 1931-es kiállításán és annak előzményei*

09.25–09.40: Hoffmanné Toldi Ildikó – Vadvári Katalin – Styrna Katalin: *Személyes múzeum*

09.40–09.50: *Kérdések, hozzászólások*

09.50–10.00: *Kávészünet*

II. Szekció: Néprajz, történelemtudomány

10.00–10.15: Bálizs Beáta: *„Piros, fehér, zöld - ez a magyar föld”? A magyar trikolór „szinkutatói” szemmel*

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

- 10.15–10.30: Nagy Gábor: „Szövetségesek” markában
10.30–10.45: Várdai Levente: *A leventeintézmény kezdetei és rendezvényei Baranya vármegyében*
10.45–10.55: *Kérdések, hozzászólások*

III. Szekció: Restaurálás, régészet

- 10.55–11.10: Pápay Kornélia: *Restaurátori munkák a Janus Pannonius Múzeumban*
11.10–11.25: Bertók Gábor – Neményi Réka – Simon Béla – Haramza Márk – Györffy-Villám Zsombor: *Mohács 500 – a mohácsi csata kutatása a Janus Pannonius Múzeumban*
11.25–11.40: Talabér Ildikó: *Mamutleletek és kora Árpád-kori telepnyom Siklós-Máriagyúdról*
11.40–11.55: Haramza Márk: *Fegyvertörténeti kutatások a Janus Pannonius Múzeumban*
11.55–12.05: *Kérdések, hozzászólások*

12.05–13.00: *Ebédszünet, posztterek megtekintése*

IV. Szekció: Régészet

- 13.00–13.15: Neményi Réka – Györffy-Villám Zsombor: *A kozármislenyi római vicus régészeti kutatása*
13.15–13.30: Neményi Réka – Talabér Ildikó: *Pécs-Mauzóleum körüli késő római sírok*

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

13.30–13.45: Györffy-Villám Zsombor: *Az abaligeti Árpád-kori templom régészeti kutatása*

13.45–14.00: Tóth Zsolt: *Észrevételek a pécsi székesegyház alatti csatornához*

14.00–14.10: *Kérdések, hozzászólások*

14.10–14.20: *Kávészünet*

V. Szekció: Természettudomány

14.20–14.35: Haász József: *Nem várt felfedezések az Abaligeti-barlangrendszer kutatása közben*

14.35–14.50: Varga Gábor – Kisbenedek Tibor – Markovics Bernadett – Varga Ágnes: *A Rihmer féle pécsi mamut (Mammuthus primigenius) – A „Pécsi mamut” napjainkban – számvetés a JPM Természettudományi Osztályán őrzött mamutletről*

14.50–15.05: Dénes Andrea: *A népi növényhasználat kutatása NKA Magyar Génius pályázat keretében*

15.05–15.20: Kisbenedek Tibor: *Hazai hosszú távú biodiverzitás kutatások – Egyenesszárnyú-együttesek monitorozó vizsgálatai*

15.20–15.30: *Kérdések, hozzászólások*

Zárszó

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

ELŐADÁSOK

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A HELY SZELLEME ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS KONCEPCIÓJA
ÉS FORGATÓKÖNYVE

Pásztor Andrea*

A Janus Pannonius Múzeum állandó kiállítás megnyitására készül, melyet a Széchenyi tér 12. szám alatti új múzeumi látogatóközpont emeletén rendezünk be. *A hely szelleme / Genius Loci* című kiállítás a Magyar Génius Programon elnyert közel 100 millió forintos támogatásból valósul meg.

Az új állandó kiállításban három múzeumi szakág, a régészet, a helytörténet és a néprajz gyűjteményeiből és kutatási eredményeiből válogatunk. A tematika termenként változik. Olyan pécsi, baranyai helyszínekhez kötődő eseményeket mutatunk be, amelyek jelentősége túlnőtt a konkrét lokalitáson: regionális vagy országos horderejű folyamatok kötődnek hozzájuk. Az állandó kiállítás küldetése, hogy a pécsi, baranyai lakosok lokális kötődésének elemeit tudatosítsa, elmélyítse, a nem helyi lakosok számára pedig bemutassa e terület hazánk történetében betöltött jelentőségét, kulturális örökségének sokszínűségét.

* történész, főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Történeti Osztály, pasztor.andrea@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

CSONTVÁRY SZÍNELMÉLETE

Nagy András*

„ami pedig a dicsőséget illeti ezt az isteni gondviselés úgy oldotta meg, hogy nekem adta a kezembe a képességet szemembe a színérzékem...”

A magyar festészet történetében Csontváry az egyik legjelentősebb kolorista. A színeknek ez a kiemelt jelentősége az ő esetében azonban nemcsak domináns ábrázolási formát, hanem világnézeti tartalmat is jelent. Írásaiban a „világító színek” fogalma egyidejűleg jelöl egy sajátos színkezelési technikát, miközben ennek a technikának ismeretelméleti, valamint civilizációkritikai jelentőséget tulajdonít. Festészetének inspiráló háttereként rekonstruálható – elszórt, töredékes fogalmazványai alapján – egy olyan esztétikai szintan, melynek legfőbb művészi ambíciója, hogy éppen a színek felfokozott energiáival szeretne túllépni a látszólag tisztán esztétikai látványokon.

* osztályvezető, képző- és iparművészeti főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Képző- és Iparművészeti Osztály, nagy.andras@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

BAIERSDORF ERNA PÉCSI SZOBRÁSZ ÉLETE AZ ÚJABB
KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

Getto Katalin*

Engel Róbertné Baiersdorf Erna szobrászművész a két világháború közötti pécsi művészeti élet jelentős, úttörő alakja volt. Nevét elsősorban antropológiai rekonstrukcióival tette ismertté (a neandervölgyi ember portréja, embertípusok, testalkattípusok rekonstrukciói), melyek tudományos megalapozottságuk mellett művészi értékkel bírnak, ez adja életművének különlegességét. Kezdeményező szerepet töltött be a pécsi múzeum természettudományi osztályának létrehozásában. A holokauszt túlélőjeként 1946-ban emigrált, és hátralévő életét Kanadában élte le.

A 2019-es év folyamán külföldi partnerek (a Bécsi Természettudományi Múzeum, az Utrechti Egyetem Természettudományi Múzeuma, a Vancouveri Holokauszt Emlékközpont és mások) bevonásával Baiersdorf Erna életének és életművének számos új aspektusát sikerült feltárni. A konferencián ezeket az eredményeket kívánom bemutatni.

* iparművészeti muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Képző- és Iparművészeti Osztály, getto.katalin@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

JELLEGZETES MŰFAJOK ELŐFORDULÁSA AZ ÚJ NYOLCAK
1931-ES KIÁLLÍTÁSÁN ÉS ANNAK ELŐZMÉNYEI

Szakács Vanda Kíra*

A magyarországi modernizmus történetében az *Új Csoport* tagjai az elsők között voltak, akik egy modern művészetet képviselő, nőművészekből álló csoportot hoztak létre 1931. január 15-én. E 15 tagból álló csoportnak egyetlen önálló kiállítása volt, ugyan ez év októberében a Nemzeti Szalonban, ahol már csak nyolcan állítottak ki – innen ered az *Új Nyolcak* elnevezés is. Műveiken megjelenik egy sajátos, eredeti nézőpont, amely szembeegy a női művészetről alkotott sztereotípiákkal. Alkotásaik többségén az érzékenynek tartott női lélek nem jelenik meg, inkább a groteszk látásmód, nyersesség, torzítás, és a dinamizmus, amihez még hozzájárultak az akkortájt korántsem női festészetre jellemző műfajok is.

* képzőművészeti muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Képző- és Iparművészeti Osztály, szakacs.vanda@jpm.hu

LAUS PANNONIAE

Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

SZEMÉLYES MÚZEUM

Hoffmanné Toldi Ildikó* – Somody-Vadvári Katalin** –
Styrna Katalin***

A JPM Múzeumpedagógiai Osztálya munkatársainak és a Művészeti Gimnázium tanárának és tanulóinak közös gondolkodásából innovatív projekt született. A program célja, hogy a diákok a gyakorlati és elméleti órákon szerzett ismereteiket, a műalkotásokkal való találkozást ne izoláltan, ne nyomtatott vagy digitális formában, hanem a festményeket élőben szemlélve, megismerve, vizsgálva gazdagíthassák tudásukat és személyiségüket. A Modern Magyar Képtár kiállításán a festmények felé irányuló figyelem attitűdje a tudatosság és ösztönösség párhuzamossága. A multidiszciplináris program-szervezés (művészettörténet, irodalom, zene, rajz, történelem, dráma) a gardneri differenciált tanulás-szervezés és Kolb tapasztalati tanulás modellje, metodikája mentén történik.

A program személyességét azzal kívánjuk biztosítani, hogy a többszörös intelligenciaelméletre építve állítjuk össze az egyes alkalmak módszertanát, ezzel támogatva

* osztályvezető, múzeumpedagógus, Janus Pannonius Múzeum, Közművelődési és Múzeumpedagógiai Osztály, toldi.ildiko@jpm.hu

** múzeumpedagógus, Janus Pannonius Múzeum, Közművelődési és Múzeumpedagógiai Osztály, vadvari.katalin@jpm.hu

*** pedagógus, Pécsi Művészeti Gimnázium, Szakgimnázium és Technikum

LAUS PANNONIAE

Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

az egyes résztvevő élményszerű és személyes tudásszerzését

Módszertani eszköztárunk része a drámapedagógia. A szerepjátékok adta lehetőségek nagymértékben felerősítik a művészcsoportok tagjaival, a korszakkal és az alkotói motivációkkal való találkozás élményét.

A festmények mellett a múzeum biztosította viseletmásolatok, eredeti szövegdokumentációk, az *eredetivel* és *igazival* való találkozás a múlt és a jelen egy pillanatban való sűrítettsége meghatározó élményt adnak.

A végső cél a szakmai tapasztalatok közös értékelése alapján a középiskolások széles körű bevonása a múzeumok világába, az érzelmi kapcsolódás segítése a műalkotásokhoz, a kamaszok személyiségfejlesztésének segítése művészetterápiás eszközökkel, az egész életen keresztül való tanulás vágyának megteremtése a művészet eszközeivel.

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

„PIROS, FEHÉR, ZÖLD - EZ A MAGYAR FÖLD”? A MAGYAR
TRIKOLÓR „SZÍNKUTATÓI” SZEMMEL

Bálizs Beáta*

A magyar nemzeti színek kialakulásának és használatának kérdésével eddig elsősorban a történettudomány berkein belül foglalkoztak. Néprajzkutatóként, ill. tisztán a színek kultúr-történetének kérdése felől megközelítve felmerülhet az a kérdés, hogy a piros, a fehér és a zöld milyen mértékben volt jelen a parasztokat körülvevő 19. századi világban? Mennyire lehetettek ezek a színek megszokottak a köznép számára? Idegenségük vagy épp ismerőségük mennyiben befolyásolta elfogadásukat nemzeti színekként abban az évszázadban, melyben a nemzetekben való gondolkodás kialakult, és ezzel összefüggésben a nemzeti trikolór, mint jelkép szélesebb körben elterjedt?

Előadásomban ezt a problémát igyekszem körvonalazni egy (a NKFIH „OTKA” Posztdoktori Kiválósági Programjának támogatásával megvalósuló) digitális adatbázisokon alapuló korpusz kutatás előzetes eredményei alapján.

* etnográfus, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Néprajzi Osztály, balizs.beata@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

„SZÖVETSÉGESEK” MARKÁBAN

Nagy Gábor*

1944. december 20-án az amerikai légierő 15. Légi Hadseregének 762. százada, azt a feladatot kapta, hogy hajtson végre támadást a csehszlovákiai Brux (mai nevén Most) városának közelében fekvő olajfinomító ellen. A cél fölött néhány gépet légvédelmi találat ért, amelyek közül az egyik pilótája, Carl K. Gibson hadnagy jelentette, hogy gépe súlyosan megrongálódott, így esélyük sincs visszatérni a támaszpontra. Ezért úgy döntött, hogy a legközelebbi szövetségesek által már visszafoglalt terület felé veszi az irányt. A Mohácsi-sziget felett jártak, amikor az üzemanyag kifogyott, így parancsot adott a gép elhagyására. A legénység a mai Homorúd közelében ért földet, de pilótájuk, mivel ő ugrott ki utoljára, tőlük jóval távolabb landolt. De a biztonságosnak hitt szövetséges terület néhány perccel később rémálommá vált, amely végül brutális tragédiába torkollott.

Az 1997-ben elkezdett repüléstörténeti kutatásaim sorában ez az eset volt az első, amit sikerült teljes egészében feltárnom. Előadásomban ennek a napnak a történetét és a kutatás izgalmas és fordulatokban gazdag eseményeit tárom a hallgatóság elé.

* múzeumi adatrögzítő régésztechnikus, digitalizáló, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, nagy.gabor@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A LEVENTEINTÉZMÉNY KEZDETEI ÉS RENDEZVÉNYEI
BARANYA VÁRMEGYÉBEN
Várdai Levente*

A leventeintézmény a két világháború közötti magyar társadalom hétköznapi életének szerves részeként működött. 1921-től kezdődően néhány év alatt már több ezer leventeegyesületet alapítottak meg, mígnem minden településen kiépült a leventeintézmény helyi működését biztosító szervezete. Így volt ez Pécsen és Baranya vármegyében is, azonban a leventeintézmény helyi kiépülésének folyamata és a lokális programok részletei kevésbé ismertek.

Előadásomban a Janus Pannonius Múzeum Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztály gyűjteményére – illetve lokális- és levente sajtóforrásokra – alapozva mutatom be a leventeintézmény helyi szintű kiépülésének menetét, a kezdetektől 1926-ig, amikor Baranya első nagyszabású megyei szintű leventeversenyét rendezték meg.

* történész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Történeti Osztály, vardai.levente@jpm.hu

LAUS PANNONIAE

Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

RESTAURÁTORI MUNKÁK A JANUS PANNONIUS MÚZEUMBAN

Pápay Kornélia*

A múzeumi környezetben dolgozó restaurátorok a specializációjuknak megfelelő egyedi restaurálási feladatokat látják el, emellett az intézményi szinten megvalósuló műtárgyvédelmi folyamatokat segítik. Napi munkájuk a műtárgyak kölcsönzésével járó olyan feladatok, melyek leginkább a tárgyaknak az utaztatásra, valamint a kiállításokon való megjelenésre való felkészítését jelentik. Állományvédelmi feladataik elsősorban a műtárgyak környezeti paramétereinek szabályozására, a raktárakban való megfelelő tárolásra irányulnak.

A napi feladatokon túlmenően azonban a restaurátorok olyan művészi, készítéstechnikai, tudományos ismeretekkel rendelkező szakemberek, akik tevékenységük során ugyan nem önálló alkotásokat hoznak létre, de munkáik szerzői jogi védelem alá tartozó szellemi alkotások. Beavatkozásait a múlt eredeti dokumentumain végzik el, függetlenül attól, hogy az művészeti szempontból jelentős-e vagy csak egyszerűen a mindennapi élet része volt. Munkájuk során elsősorban nem esztétikai szempontokat követnek,

* osztályvezető, főrestaurátor, megyei állományvédelmi felelős,
Janus Pannonius Múzeum, Restaurátor Osztály,
papay.kornelia@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

hanem a fennmaradt műtárgyak továbbélését biztosítják azáltal, hogy a lebomlási folyamatokat lassítják, miközben megtartják a műtárgy természetes öregedésével és a használatával járó nyomait.

Munkájuk végeredménye, a restaurált műtárgy, egy szerkezetileg megerősített, művészeti értékében megőrzött, történetiségében hiteles dokumentum, mely egy-egy tudományág munkájának alapját jelenti.

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

MOHÁCS 500 – A MOHÁCSI CSATA KUTATÁSA A JANUS
PANNONIUS MÚZEUMBAN

Bertók Gábor* – Neményi Réka** – Simon Béla*** –
Haramza Márk**** – Győrffy-Villám Zsombor*****

A Janus Pannonius Múzeumban 2009-ben újult fel az 1526-os mohácsi csata régészeti kutatása. A kutatómunka célja a csata lokalizálása, lefolyásának rekonstruálása, valamint a csatában elhunyt katonák végső nyughelyének megtalálása.

A múzeum régészei eleinte a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum munkatársainak közreműködésével, majd 2016-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézetével és Térinformatikai Laboratóriumával együttműködésben, távérzékeléses és geofizikai kutatások mellett fémkeresőműszeres terepbejárásokat végeztek. Ez utóbbi vált a csatatérkutatás fő terepi módszerévé, amely nagyban támaszkodott számos múzeumbarát fémkeresős önkéntes munkájára is.

* igazgató, régész főmuzeológus Janus Pannonius Múzeum, bertok.gabor@jpm.hu

** osztályvezető, régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, nemenyi.reka@jpm.hu

*** igazgatóhelyettes, Janus Pannonius Múzeum, simon.bela@jpm.hu

**** történész, muzeológus, régésztechnikus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, haramza.mark@jpm.hu

***** régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, gyorffy-villam.zsombor@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

2020 augusztusában a múzeum megkezdte a Mohácsi Nemzeti Emlékhelyen található tömegsírok egyikének (III. sz.) feltárását, amihez a Szegedi Tudományegyetem Embertani Tanszékének munkacsoportja is csatlakozott. Az ásatás tapasztalatai párhuzamosan bővültek a terepbejárások eredményeivel.

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

MAMUTLELETEK ÉS KORA ÁRPÁD-KORI TELEPNYOM
SIKLÓS-MÁRIAGYŰDRŐL
Talabér Ildikó*

Siklós-Máriagyűd településen, 2022 nyarán, egy lakóház udvarán, tereprendezési munkálatok közben a tulajdonosok mamutcsontokra bukkantak, melyek mellett kora Árpád-korra keltezhető telepnyomra utaló jelenségek is előkerültek. A területen régész, geológus, természettudományos és restaurátor kollégák együttes munkavégzésével régészeti feltárást és geofizikai kutatást folytattunk, amely során 3 mamut (2 középkorú, 1 fiatal) részleges csontváza, valamint 10 kora Árpád-kori jelenség, közöttük egy kemence látott napvilágot. Az előadás e feltárást régészeti, geológiai, geofizikai, valamint a restaurátori munkálatok előzetes eredményeit kívánja bemutatni.

* régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály,
talaber.ildiko@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

**FEGYVERTÖRTÉNETI KUTATÁSOK A JANUS PANNONIUS
MÚZEUMBAN**

Haramza Márk*

A Janus Pannonius Múzeum militáriájának gyarapodása elsősorban terepi munkákhoz köthető. Ugyanakkor a szakhatósági munkák (megelőző feltárások, szakfelügyeletek során végzett leletgyűjtések) és a terepi kutatások (fémkeresőműszeres terepbejárások, tervásatások) mellett az elmúlt években egyre gyakrabban vált szükségessé a gyűjteményekben található, vagy kiállításokon szereplő, hadtörténeti vonatkozású tárgyak vizsgálata, pontosabb azonosítása. A fegyvertörténeti kutatások pedig a közelmúltban olyan leletek esetében is indokolttá váltak, amelyek lakossági bejelentés alapján, különösebb kontextus nélkül kerültek a múzeumba.

E tárgyak identitásának és készítése technikájának részletesebb meghatározásán keresztül árnyaltabb képet nyerhetünk koruk harcászati viszonyairól és haditechnikai adottságairól is. Az előadásban azok a módszerek és perspektíváik kerülnek bemutatásra, amelyekkel a múzeum fegyvergyűjteménye kutatható.

* történész, főmuzeológus, régésztechnikus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, haramza.mark@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A KOZÁRMISLENYI RÓMAI VICUS RÉGÉSZETI KUTATÁSA
Győrffy-Villám Zsombor* – Neményi Réka**

2022 nyarán Kozármislenyben régészeti megfigyelést végeztünk. A terület már ismert régészeti érintettsége alapján a feltételezett római épületmaradványok területét előzetesen talajradarral felmértük. A földmunkák igazolták mérésünk eredményeit, s egy római településrészlet került elő, melynek feltárására csak részlegesen kerülhetett sor.

Az ásatást intenzív fémkeresős kutatás mellett folytattuk, s az így felszínre hozott leletanyag egyik kiemelkedő darabja egy, a tetőomladékból előkerült, három részre vágott, „Dunai lovasisten” tábla.

Előadásunkban az ólomtáblának és leletkontextusának értékelésével foglalkozunk.

* régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, gyorffy-villam.zsombor@jpm.hu

** osztályvezető, régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, nemenyi.reka@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

PÉCS-MAUZÓLEUM KÖRÜLI KÉSŐ RÓMAI SÍROK
Neményi Réka* – Talabér Ildikó**

Fülep Ferenc 1975–1976 és 1981–1983 között végzett, Szent-István téri ásatásai során az Ókeresztény Mauzóleumban 3, míg annak közvetlen környezetében összesen 27 késő római sírt tárt fel. Ez utóbbi sírok az ún. északi temetőkomplexumhoz tartoznak, ugyanakkor mind ez idáig közöletlenek maradtak. A sírok feldolgozása Pécs és a késő római temető kronológiájához, topográfiájához új adalékokat szolgáltathat.

* osztályvezető, régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, nemenyi.reka@jpm.hu

** régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, talaber.ildiko@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

AZ ABALIGETI ÁRPÁD-KORI TEMPLOM RÉGÉSZETI
KUTATÁSA

Győrffy-Villám Zsombor*

2022 őszén az abaligeti Bűnbánó Szent Mária Magdolna Templom kertjében közműárok ásás közben előkerült az Árpád-kori templom északi falának egy szakasza. A rövid, kis felületű régészeti feltárás, a falak dokumentálása és visszatakarása után, a templomkertben két ütemben talajradaros mérést végeztünk, mely során a templom szinte teljes alaprajzát megismerhettük.

* régész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály,
gyorffy-villam.zsombor@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

ÉSZREVÉTELEK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ ALATTI
CSATORNÁHOZ

Tóth Zsolt*

1763-ban a székesegyház északi oldalán a középkori katedrális északi fala mellé épített csatornára akadtak rá. A csatorna értelmezése a régészeti kutatás elengedhetetlen részévé vált a késő római temetői épületek és a székesegyház építéstörténetének vizsgálata kapcsán. Építésének idejét illetően és funkcióját tekintve is eltérő nézetek alakultak ki a kutatásban.

A csatornáról megállapítható lett, hogy egy forrásból fakadó patak vizét vezette el, azaz becsatornáztak egy patakot. Eredetileg a késő római temetői épületek állagmegóvása céljából épült, az attól délre elhelyezkedő síremlékeket óvta. A középkori négytornyú katedrális építésénél megtalálták, helyéből adódóan bele kellett foglalni az építészeti műbe. Mivel a székesegyház tájolása és a csatorna iránya néhány fokkal eltért, az északi fal nyugati részén a középkori fal már annyira belevágott a római csatornába, hogy új csatornát kellett építeni annak északi fala mellé. Az északi tornyok alatt szűkítést alkalmaztak. Így a csatornának késő római és Árpád-kori része egyaránt van.

* régész, geográfus főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, toth.zsolt@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

NEM VÁRT FELFEDEZÉSEK AZ ABALIGETI-
BARLANGRENDSZER KUTATÁSA KÖZBEN

Haász József*

Elődeink kutatási dokumentációját áttanulmányozva és az ott talált információk alapján valamint azt a saját megfigyeléseinkkel kiegészítve kutatásba kezdtünk a barlangrendszerhez tartozó Törökpince – víznyelő barlangban. Első lépcsőben a régi kutatók által feltárt szakaszokat (~110m hosszban) kellett ismét járhatóvá tenni. Ezt követően kezdődhetett meg az eddig ismeretlen részek hozzáférhetővé tétele, mely végül a kitartó munkának köszönhetően eredményre vezetett. Sikerült a víznyelő járatait összekötni az Abaligeti – barlanggal és annak hosszát mintegy 430–450m-rel megnövelni. A feltárás érdemeit növeli a barlangot magába foglaló kőzettömeghez való egyedi hozzáférési lehetőség, hiszen a járatok Miocén abrázios kőzettömegben haladnak keresztül. A tágas barlangjáratokban, a Mecsekben egyedül álló kitöltések, cseppkőképződmények, valamint őslénytani (több száz) és nem utolsó sorban régészeti leletek is előkerültek. A megfelelő szakemberek bevonása a kutatásokba megkezdődött, mely számos új felfedezéssel is kecsegtet.

* munkatárs, Mecseki Barlangkutató Csoport, haaszteto@gmail.com

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A RIHMER FÉLE PÉCSI MAMUT (MAMMUTHUS
PRIMIGENIUS) – A „PÉCSI MAMUT” NAPJAINKBAN –
SZÁMVETÉS A JPM TERMÉSZETTUDOMÁNYI OSZTÁLYÁN
ŐRZÖTT MAMUTLELETRŐL

Varga Gábor* – Kisbenedek Tibor** – Markovics
Bernadett*** – Varga Ágnes****

1928. március 6-án találták meg a Gróf Széchenyi István akna melletti homokbánya területén azt a mamutleletet, amely hazánk egyik legteljesebb pleisztocén mamutfossziliája (*Mammuthus primigenius*) napjainkban is. A leletet dr. Rihmer László bányamérnök tárta fel 1928–1932 között. A feltárásról, a leletek tudományos leírásáról, azok konzerválásáról 1935-ben jelent meg részletes közleménye.

A leletek nagy része a Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztályának raktárában pihennek évtizedek óta. A lelet korábbi sorsáról keveset tudunk. A múzeum jelenlegi leletkönyvében csak 1952-es dátummal szerepelnek a Rihmer-féle mamut fossziliái.

* tanszékvezető, adjunktus PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, gazi@gamma.ttk.pte.hu

** osztályvezető, zoológus főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Természettörténeti Osztály, kisbenedek.tibor@jpm.hu

*** PhD-hallgató PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, mbetta93@gmail.com

**** biológiatestőr, Szentlőrinci Általános Iskola, v.agnes.ifisuli@gmail.com

LAUS PANNONIAE

Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A JPM TTO és a PTE TTK FFI szakmai kapcsolat egyik eredménye a 2019 március elsején megnyitott „A jégkor pécsi vándora” című kiállítás. A kiállításához kapcsolódó munka során felmértük, hogy az eredeti leletanyagnak mekkora része van meg és megpróbáltuk a hiányzó részeket felkutatni. Több külön leltározott csont esetében kiderült, hogy összetartozók.

Az eredményekről a múzeumi évkönyvbe tervezünk cikket megjelentetni, melyek tudományos közlésére most kerül sor először.

LAUS PANNONIAE

Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A NÉPI NÖVÉNYHASZNÁLAT KUTATÁSA NKA MAGYAR
GÉNIUSZ PÁLYÁZAT KERETÉBEN

Dénes Andrea*

Magyarországon a szélesebb körű vadnövényhasználatot a mezőgazdálkodásra alkalmas tájaink hamar kivezették a gyakorlatból, fellelhető mégis egy gazdag múltbeli növényhasználat. A kutatás keretében a vadnövények hazai etnobotanikája területén belül, a magyar kulturális örökség részét képező régi növényhasználat adatait összesítjük. A már lejegyzett, gazdag, de nem rendszerezett, elsősorban néprajzi és etnobotanikai eredetű adatokat gyűjtjük szakirodalmi forrásokból, múzeumi archívumok, gyűjtemények adataiból, és minden más lehetséges forrásból. A máig fennmaradt emlékezetet, gyakorlatot és a mai modern használat adatait is igyekszünk megismerni. Fontos az adatok botanikai szempontú kritikai értékelése. Kísérleti etnobotanika során egyes régi használati módszereket is tesztelünk. Az elsődleges cél az adatok botanikai alapú és azon belül tematikus rendezése, rendszerezése, közzététele, végső célként egy könyvben. Az eddig megismert adatok alapján mintegy 700 gyógynövény, több mint 200 vadon növény tápláléknövény és 150-nél is több más célra felhasznált növényfaj ismert.

* botanikus főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Természettörténeti Osztály, denes.andrea@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

HAZAI HOSSZÚ TÁVÚ BIODIVERZITÁS KUTATÁSOK –
EGYENESSZÁRNYÚ-EGYÜTTESEK MONITOROZÓ
VIZSGÁLATAI
Kisbenedek Tibor*

Nemzeti Biodiverzitás monitorozó Rendszer a 90-es évektől indított egy hosszú távú vizsgálat sorozatot, melyben az ország jellegzetese élőhely-típusaiban néhány erre célra kijelölt mintavételi ponton, előzetes vizsgálatok alapján kiválasztott élőlénycsoportok megfigyelésével gyűjt adatokat. A vizsgálatok célja, hogy az élőhely és a benne élő élőlénycsoport hosszabb távon, 20-25 év leforgása alatt mutat-e bármilyen változást. A fajok összetételében, számában népsűrűségében.

Mi az egyenesszárnyú (Orthoptera) együttesek monitorozó vizsgálatait végezzük száraz és nedves gyepekben. Az egyenesszárnyúak kutatása során mérjük az egyenesszárnyú-együttesek alap közösségszerkezeti jellemzőit: fajszám, denzitás, és becsüljük élőhely leírására alkalmas jellemzőket is, vertikális és a horizontális szerkezetet tudjuk durván leírni. A mintavételeket és a vizsgálatokat egységes mintavételi protokoll alapján végezzük, melyet 2004-ben

* osztályvezető, zoológus főmuzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Természettörténeti Osztály, kisbenedek.tibor@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

alakítottunk ki a Nemzeti Biodiverzitás monitorzó Rendszerben.

Remélhetőleg választ kapunk a klímaváltozás hatására az élőközösségekre, képesek megőrizni stabilitásukat egy hosszú távú kiterjedt környezeti zavarás szemben vagy pedig átalakulnak és ha igen mi lesz az átalakulás iránya.

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

POSZTEREK

LAUS PANNONIAE Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

A VASKORKUTATÁS ÚJ FEJEZETE BARANYÁBAN

Majdán Mira*

Baranya vaskori lelőhelyeinek listája nagyon lassú ütemben gyarapodott az elmúlt évtizedekben. Ez a helyzet rendkívül szerencsésen változott az elmúlt néhány évben zajló ásatások nyomán – két újonnan kutatott lelőhelyünkön Bólyban és Töttösön is előkerült egy-egy kora vaskori település nyomai. Minden új lelőhely változtat a megye vaskori településhálózatáról származó információinkon, mivel eddig rendkívül kevés adat állt rendelkezésre ebben a tekintetben. A poszter összefoglalja a lelőhelyeken előkerült objektum-típusokat (tároló-gödrök, épületek, tűzhelyek), illetve kitér a leletanyag-feldolgozás aktuális helyzetére. A kerámiaanyagban grafitos és pecsételt díszű töredékek és tűzikutyák is előfordultak. A minimális mennyiségű fémtárgy között egy ívelt hátú bronzkés és egy torques-töredék érdemel említést. A töttösi lelőhelyen grafit is előkerült, ami a régió tágabb kereskedelmi kapcsolataiba enged betekintést.

* régész, múzeumpedagógus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály, majdan.mira@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

PANNONIA INFERIOR MAGYARORSZÁGI TEMETŐIBŐL
ELŐKERÜLT RÓMAI KORI FESTETT KERÁMIÁK

Mocsári Mária*

Jelen munka azt hivatott bemutatni, hogy milyen kerámia típusokon fordul elő a festett felületkezelés, ezek milyen gyakorisággal fordulnak elő. Céлом az ilyen típusú kerámiák datáló értékeinek kihangsúlyozása, készítés-technikájuk eredetének bemutatása. Az autochton lakosság előszeretettel festi kerekded formájú edényeiket, melyet a Gellért-hegy Tabán, Tokod lelőhelyek ismeretének köszönhetünk. A későbbiekben ezek a festett edények már római formákat mutatnak, elhagyják a mintás festést. Főként sávokban jelennek meg az edény felületen. Brigetio és környékére koncentrálódik a leletanyag, így ezt valószínűsíthetjük az egyik műhelyközpontnak, ugyanakkor a kutatók Aquincumban is megjelölték egy fazekas telepet, mely szintén festett kerámiákat is gyárthatott.

* régésztechnikus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály,
mocsmar.csi@gmail.com

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

PÉCS ÁLLOMÁS, KÖSZÖNTJÜK KEDVES UTASAINKAT!
PÉCS-BARANYA BEMUTATÁSA AZ 1933-AS CSERKÉSZ
VILÁGTALÁLKOZÓ ALKALMÁVAL

Várdai Levente*

A Horthy-korszak idején, 1933-ban megrendezett gödöllői cserkész világtalálkozón nagyságrendileg 25.000 cserkész vett részt. Ez a jamboree nem kizárólag a cserkészek számára volt kiemelt jelentőségű, hiszen aktív nemzetközi sajtófigyelem irányult rá és általa az ország külpolitikai elszigeteltsége is oldódott. A táborozás alatt, a résztvevő külföldi cserkészek különböző vidéki helyszínekre is ellátogattak. Pécsen 1933. augusztus 7–8 között tartózkodott egy 500 fős delegáció. Helyi szervezőbizottság alakult, hogy az ide érkező – elsősorban angol, francia, lengyel és amerikai – csoport minél részletesebben megismerkedhessen a város nevezetességeivel. A szervezési munkálatokra, előkészületekre, részletes programtervre vonatkozó iratcsoport fellelhető a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményében. Az alábbi munka ezen a forrásbázison keresztül világítja meg a magyarországi jamboree helyi vonatkozásait, a vidéki kirándulás előkészítésének menetét és a bemutatott helyi látványosságokat.

* történész, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum, Történeti Osztály, vardai.levante@jpm.hu

LAUS PANNONIAE
Kutatások a Janus Pannonius Múzeumban

SALLA RÓMAI KORI ÜVEGEDÉNYTÖREDÉKEINEK
ÉRTÉKELÉSE
Vass Fanni*

A mai Zalalövő területén 1973 és 2005 között folytak régészeti feltárások. A település alatt ugyanis egy római kori municipium, Aelium Salla helyezkedik el. A településről nagy számban kerültek elő üvegedény-töredékek – összesen 2516 darab került feldolgozásra – amelyek forrásértéke meghatározó a település kutatása szempontjából. E darabok eddigi ismereteink szerint kizárólag töredékeikben fordulnak elő, így különösen nagy jelentőséggel bír a formai jellemzők (díszítéstechnika, peremkiképzés, falvastagság) és szín alapján történő csoportosítás. Az alábbi munka a feldolgozás eredményeit mutatja be.

* régésztechnikus, Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály,
vassfanni2000@gmail.com